

## Paris da mundua, periferiatik

Lapurdiko udal liburutegi batetik euskal kulturari begira jartzea da artikulu honek proposatzen duen ariketa. Hau da, Frantziako Estatuko administrazioaren menpeko leku batetik, eta aldi berean euskaratik. Noisy-le-Grand hiri baten izena da. Orain arte ez nekiena existitzen zenik ere. Baina azken urte honetan nire estres guztien epizentro bilakatu zait. Han pasatu baitut egitura publikoetan liburuzain izateko pasa behar den konkurtsoa, funtzionario estatutua lortzeko. Hau da, Lapurdi delako txoko horretako liburutegi batean lan egiteak Noisy-le-Grandera eraman nau. Parisen periferian kokatzen den hiria da Noisy-le-Grand. Bere abantaila hori du. RER A hortik pasatzen da. Ez da Paris Paris, baina aski hurbil da, halere, Paris izateko. Sinbolikoki eta praktikan. Bertan bizi eta Parisera lanera joateko. Langile mundua aurkitzen da han. Hamaika hizkuntza eta hamaika kultura. Eurodisney ere hortik hurbil dauka. Eta horrek Airbnb gartzeko aukera ematen dio. Klase apaleko langileak gero eta estutuago harrapatzen ditu etxebizitzaren sektoreko tentsioak. Zer ikustekoa duen horrek euskal kulturarekin? Konkurtsorik gabe lan egitea zaila da zerbitzu publikoan. Eta konkurtsoak Frantziako Estatuko hiriburu nagusietan dira. Hiru urtero baizik ez direnak antolatzen kultur munduan, eta lanpostuen kopuruen arabera. Zentro hurbilena Bordelekoa izan daiteke, kulturari dagokionez. Pauen ere bada zentro bat, baina gutxitan kultur sailerako. Eta gertatzen dena da Parisko periferian direla lanpostu gehien agertzen. Eta zer nahi duzu, han da kapitala. Frantziako Estatua bezain estatu zentralizatu baten-tzat, Paris da mundua. Baina zaude. «Aukeren berdintasuna»

da printzipioa, e! Lapurdiko txoko hau edo Noisy-le-Grand. Gauza bera da zerbitzu publikoarentzat. Alderantzizkoa baldin badiozu, komunitarismoa egiteko arriskua hartzen duzu, gero. Separatismoaren sustatzaile bezala ikusia izanen zara laster. Konkurtso bera guztientzat eta nota ona duenak nota ona du. Besterik gabe. Denak berdin. Teorian hain ederra. Baina, baina bat baita beti. Adibide bat hemen. Zuri biziki guti Noisy-le-Granden. Behin azterketen zentrorira iritsi eta, konkurtso egunean, zentro horren aitzinean kasik denak zuriak, kasik denak behar den lekuan sortuak. Nolabait privilegiatuak. Behar den bidetik, ikasketetatik, pasatuak. Beti-koa. Batzuek besteak baino 'berdinago'. Horra hor estruktura bat, baliabideak eskuragarri ematen dituenak, edo ez, hark berak finkatzen dituelarik irizpideak, baita baldintzak, hark berak dituelarik ondotik notak ere ematen. Beti eta bakarrik, frantsesetik. Horra, beraz, liburutegi publikoen mundua baldintzatua.

### Egituraketa piramidala, A, B eta C-tarrak

Hauxe nire lanbidearen izenburua: ondare eta liburutegien kontserbadore laguntzaile. Lurralde funtzionario deitzen den adarreko langile, lurralde kolektibitateena (estatuko funtzionarioak baino apalagoa den maila nolabait laburbiltzeko, funtzionarioen hirugarren adarra erietxe publikoetako funtzionarioak direlarik). Laguntzaile, hau da, B kategoriakoa. A kategoriakoak dira piramidearen gainean, C behean.

Kulturaren adarreko konkurtsoa da pasa dudana. Kultura, kasu honetan, liburuzain, dokumentalista, artxiboetako eta edo museoetako langileek osatu sektore bezala ulertua da. Adibidez, animazioez arduratzen direnak administrazio sektoreko konkurtsoa dute pasatzekoa. Eta gero, han goian Frantziako Kultura ministerioa dago guztientzat. Hortik dira diru publikoak eta irizpide zentralizatuak. Hor ere, nolaz ez, frantsesetik.

Konkurtsodunak dira kultura egitura publikoen arduradunak, gehien-gehienetan. A kategoriakoak. Behin konkurtsoa ukan eta Frantziako Estatu osoan izendatuak izan daitezkeenak. Han eta hemendik etorriak. Konkurtsoa pasaporte. Baina anitzetan, ez bada gehienetan, ideiarik ez tokiko kulturaz. Kasu hoberenean euskara ikasten hasten dira ondotik, gogo pertsonal batek bultzaturik edo. Baina, berez, beren ardurek ez diete horrelakorik eskatzen. Alderantziz. Horrela egituretzen da lurralde bat. Ez da berria. Eta ez da desagertzekotan. Biziki eraginkorra da, frantsesetik.

Liburutegi publikoetan geldituz, adibide bat. Lapurdiko hiri bateko liburutegi publiko bateko euskal saileko arduradun bat hautatu berri dute. Ez daki euskaraz. Euskal saileko arduradun da eta ez daki euskaraz. Eta ez da arazo bat. Konkurtsoa badu, eta hori du hobetsi udalak. Kontserbadore laguntzaile estatutua. Lurralde antolaketak, zerbitzu publikoaren antolaketak, lurraldeko arduradunek, politikak zilegitasun osoa ematen dio horretarako. Euskal liburuak katalogatu beharko ditu teoriar laguntzaile berri horrek, eta irakurketa klubak ere animatzea zen ideia. Ez dakit nola daraman bere egunerokoa. Segur dena da hiri horretako euskaldunak laguntzaile direla. Euskal kultura, euskara, petzero.

Gero, egia, arrakalak existitzen dira. Lanean has daiteke konkurtsorik gabe. Nire kasuan, horrela hasi nintzen. Konkurtsoa baino, euskara jakitea izan da hobetsia. Azpimarragarria iduriz, testuinguru horretan. Ez zen aurkeztu konkurtsoa zuen euskaldunik. Konkurtsorik gabe, baina behin-behineko kontratu mugatuekin, baina funtzionarioen funtzionamenduaren menpe, bereziki, horien betebeharren menpe.

Aitortu beharra dut ere, nire lanbidean askatasun handia dudala gauza andana baten egiteko. 10.000 euskal liburu, disko eta film biltzen dituen saileko arduradun gisa, irakurketa klubak, idazketa klubak, eztabaidak, mahai inguruak. Bildumak aberasteko ere dirua bada. Publiko bat egon badago. Nahiz eta ez egunero erraza izan, nahiz eta korrontearren aurka igeri egiteko irudipena izan, halere, gogoetatzeko

tentazioa ere eman dezake lanpostuak. Nola eragin euskal kulturari leku gehiago emateko sektore publikoan? Nola eragin euskaraz alfabetatzen laguntzeko liburutegi publiko gisa?

## Eskubide kulturalak eta irakurketa publikoen politika, kontzeptu gisa

Pista bat ote dira azken aldian aipatzen diren ‘eskubide kulturalak’? Frantziako parlamentariak bozkatzekoa duten liburutegien legean sartzekoa dute kontzeptua.

Eskubide kulturalen jatorriak nazien garaira garamatza. Naziak boterean zirelarik, juduei Alemaniako bizitza kulturalan parte hartzea debekatu zieten dekretu bidez. Horrelakorik ez gehiago gertatzeko, gerla ondoren, Giza Eskubideen Aldarrikapen Unibertsalean, bizitza kulturalan parte hartzeko eskubidea integratzea negoziatua zuen René Cassinek, 1948an. Bizitza kulturalan parte hartzeko eskubidea funtsezko eskubide gisa ulertzeko bidea zabaldu zuten. «Kultura da nire humanitatea besteei adieraztea» (27. artikulua) ideiatik tiraka, nolazbait, Jean-Michel Lucas adituak laburbildurik.

Gurera ekarriz, Euskal Herriko liburutegi publiko baten kasuan, pentsa daiteke euskaldun bezala liburutegi publikoan parte hartzea funtsezko eskubide bezala hartu beharko litza-tekeela. Euskaratik. Horrek aukerak zabal ditzake.

Bistan dena, hortik urrun dago errealitatea. Adibide bat ematearren, langile bezala, liburutegira norbait sartzen delarik, «Bonjour!» erratera behartu naute. «Egun on!» espontaneoak, ezinezko. Debekua ez da ofiziala, ez. Bihurriagoa da. Argumentua, betikoa. Parekoak euskara ez badaki, gaizki har lezakeela. Irain bat bezala edo. Horretan gaude. «Egun on!» bat atake bat dela erran dit hierarkiak. Eta ni exekutante bat naiz.

Euskara eta euskal kultura bai, baina ez gehiegi. Eta horren parean, bermerik ez.

Kontzeptuekin segituz, liburutegiei dagokienez, badago irakurketa publikoaren gaia ere. Hau da, liburutegien funtzioak

politikoki egituratzen ditu irakurketa publikoak, eta Frantziako Estatuko liburutegi publiko guztiak egituratzen nolabait. Irakurzaletasuna nola sustatu, diru laguntzak nola bideratu, eta horrelakoak. Baina hor ere, frantsesetik frantsesera. Euskara edo beste hizkuntza guztiak ez dituzte sartuak egitura-keta horretan. Eta arrakalarik ez dut aurkitu mementoko.

Bilkura batean gaia mahaigaineratzen saiatu nintzelarik, «militanteegia» nintzela leporatu zidaten. Eta banekien beren ahoan militanteegia izatea ez zela baikorra. Gogoetarako ere, arrakalarik ez.

Horrek oihartzun bat sortu zidan. Institutuzioetan aspalditik ari den adiskide batek aipatua. Stockholm sindromea. Bahituek beren bahitzaileei begira senti dezaketen erakargarritasun baten seinatzeko erabiltzen da hitz hori. Institutuzioetan lanean ari direnei gertatzen zaien sindromea dela aipatu zidan. Euskararen alde lan egiteko instituzioetan sartu, euskararen alde lanean ari direla sinetsi, baina, aldi berean, funtsean, ez batere lan egin euskararen alde. Haizea harrotu edo. Betikoa. Barnetik gauzak aldatzen ahal direla pentsatu, baina, azkenean, gauza gutxi. Baina autokonbentzitzen dira hartzen dituzten erabakiak, agindu erabakiak, onak direla.

Ez dakit argi gelditzen den... Nik ez dut oraindik sentitu horrelakorik. Hierarkian behegeri naiz agian horretarako.

**«Ez baldin banauzue maite, erran diezazueket nik ere ez zaituztedala maite!»**

Dakidan gauza bakarra da konkurtsoa azkenean ez dudala ukan. Idatziak bai, baina ahozkoa ez dut gainditu. Noisy-le-Grandeko zentro horretan zazpi epaimahaikide nituen parean. Pare bat liburuzain, administrazioko ordezkariak eta hautetsiak. Horien arabera, lurralde funtzionarioen munduarentzat ez naiz egokia, itxura guztien arabera.

Nire lanbidea aurkeztu behar nuen eta funtzionarioen mundua zein ongi menderatzen nuen frogatu. Euskal saileko

arduraduna nintzela ez errateko abisatu ninduten prestaketetan. Izatekotan, eskualdeko hizkuntza bat aipatu behar nuen, besterik gabe. Eta hori bera ere gaizki hartua izan dela ohartu naiz. Berdintasunaren izenean edo. Bereztasunak ez dira indar. Izatekotan, ahulezia. Nire puntu baikor guztiak ahulezia bezala hartu dira.

Orduan, Maurice Pialat filmegilearen adierazpen bat etorri zait burura, eta konkurtso horiek antolatzen dituztenei gauza bera errateko gogoz gelditu naiz. 1987an egin zuen. *Sous le soleil de Satan* filmari esker Cannesko Urrezko Palma irabazi zuela iragartzerakoan, txistuak eta oihuak entzun ziren publikoan. Sariaren bila etortzerakoan, hauxe erantzun zien txistuei: «Ez baldin banauzue maite, erran diezazueket nik ere ez zaituztedala maite!». 🐼